

İstanbul Fırınlarının Buğday ve Un İhtiyacının Karşılanmasında Görülen Usulsüzlükler ve Uygulanan Yaptırımlar

Mehmet Demirtaş

Bitlis Eren Üniversitesi

Fethini müteakip artmaya başlayan İstanbul'un nüfusu XVI. ve XVII. yüzyıllarda büyük bir sayıya ulaşmıştı. Dolayısıyla başkenti beslemek devlet için ciddi bir mesele haline almıştır. Braudel, "1660-1661-1673 yıllarına ait rakamlar, onun geçen yüz yıldakinin aynı olan iştahının boyutları hakkında konuşmaktadırlar. Kent günde 300-500 ton buğday tüketmekte, bu tüketim 133 fırına iş sağlamaktadır"¹ demek suretiyle, şehrin beslenmesinin zorluğuna ve büyük önem taşıdığına vurgu yapmaktadır. Yine, III. Selim devrinde, İstanbul'un gündelik ekmek ihtiyacı için on beş bin okka una ihtiyaç duyulduğu tahmin edilmektedir. Bu un İstanbul'daki fırınlara dağıtılarak ekmek yapılmaktaydı².

.....

- 1 Fernand Braudel, *Akdeniz ve Akdeniz Dünyası-I*, çev. Mehmet Ali Kılıçbay, Eren Yayınları, İstanbul 1990, s. 232-234.
- 2 Yücel Özkaya, *XVIII. Yüzyılda Osmanlı Kurumları Osmanlı Toplum Yaşantısı*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 1985, s. 339, Mehmet Demirtaş, *Osmanlı Esnafında Suç ve Ceza*, İstanbul Örneği H 1100-1200/M1688-1786, Birleşik Yayınları, Ankara 2010, s. 173.

Bu denli büyük bir ihtiyacın yanında başkent İstanbul hemen hemen hiçbir dönemde kendi kendine yeten bir şehir olamamıştır. Dolayısıyla kentin zahiresinin dışarıdan temin edilmesi mecburiyeti her dönemde geçerliliğini muhafaza etmiştir. Bu sebeple devlet, buğdayın ve unun alınacağı yerlerin tespitinden, bu malları getirecek tüccara ve onların sahip olmaları gereken şartlara kadar her ayrıntıyı düşünmekte, malları taşıyacak gemilerin özelliklerinden, teslim şartlarına kadar bütün konularda gerekli altyapıyı oluşturmakta, satın alınacak buğdayın ve unun fiyatını piyasa şartlarına göre tespit etmekteydi. Devlet İstanbul fırınlarının ihtiyacı için gerekli olan buğdayın hangi yerlerden alınacağını önceden belirlerdi. İstihsal bölgelerine her sene “*mübâyaa mübâşiri*”³ denilen, satın alma memurları gönderir ve ihtiyaç miktarı kadar buğdayı ve diğer hububatı satın alır⁴ böylece İstanbul’da buğday sıkıntısını önlenmeye çalışılırdı. Görevli memurlar buğdayı, devletin tespit ettiği fiyattan satın almak mecburiyetindeydiler⁵. İstihsal bölgelerindeki üreticiler de tespit edilmiş miktar kadar buğdayı temin etmekle mükelleftiler.⁶

Temin edilen buğdayın ve unun başkente kolaylıkla ulaşması için gerekli tedbirler de alınmıştı. Bu çerçevede Karadeniz taraflarındaki istihsal bölgelerinden toplanan hububatın zamanında İstanbul’a ulaşması maksadıyla tahıl taşıyan gemilerin yüklenebilecekleri yerlerden olan, Bafra yakınlarındaki Üskübi limanına gerekli tesislerin kurulması için emirler verilmiş, iskeleye tahıl taşıyan yük hayvanlarının ve sahiplerinin dinlenebilmesi için bir kervansaray yapılması ve iskeleye giden yolların temizlenmesi talimatı da Bafra Kadısı’na ulaştırılmıştı.⁷

.....

3 BOA (Başbakanlık Osmanlı Arşivi). Z. MD (*Zahire Mühimme Defteri*)-10, s. 337, Hk. 689, 1172/1758-1759.

4 BOA. KK. (*Kamil Kepeci*)-5564, 1147/1734-1735. Bu tarihte Yenişehir ve Çorlu kazalarından hububat satın alınmıştı.

5 Ahmed Refik Altınay, “Sultan Süleyman Kanûni’nin Son Senelerinde İstanbul’un Usul-i İaşe ve Ahval-i Ticariyesi”, *TOEM (Tarih-i Osmanî Encümeni Mecmuası)*- IV, Cüz.: 37-48, İstanbul 1334, s. 23.

6 Sula Bozsis, *İstanbul Lezzeti, İstanbul Rumlarının Mutfak Kültürü*, çev. Foti Benlisoy, Stefo Benlisoy, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 2000, s.4.

7 Suraiya, Faroqhi, *Towns And Townsmen Of Ottoman Anatolia, Trade, Crafts And Food Production in an Urban setting, 1520 – 1650*, Cambridge1984, s. 96.

İstanbul'un ekmek ihtiyacının karşılanması maksadıyla satın alınan buğday veya unun ticaretinde devletin rolü son derece sınırlıydı. Devlet yalnızca saray ve ordunun ihtiyaçları için alınan tahıl, devlet görevlilerinin sağladıkları (kiraladıkları) gemilerle İstanbul'a getirirdi. Bu alım devlet sermayesi ile gerçekleşirdi.⁸ Yine devlet “*def-i müzayaka-i ibâdullah için İstanbul habbazlarına tevzi olunmak*”⁹ üzere bir miktar buğdayı da İstanbul'a getirerek Tersane-i Âmire ambarlarına doldururdu. Böylece sıkıntı durumunda fırıncılara bu stoklardan buğday ve un verilirdi.¹⁰ Çünkü kıtlık olduğu zamanlarda, habbâz (ekmekçi) ve börekçi dükkânları kapanmakta, halk perişan olmaktaydı.¹¹ Böyle durumlarda fırınlara buğday veya un verilmesi devlet tarafından bir görev olarak algılanmaktaydı. İstanbul'a getirilen buğday veya un, Unkapanı'ndaki¹² tüccara teslim edilirdi.¹³ Doğrudan saray ve ordu için getirilen buğday ve un ise Bahçekapı ve Galata iskelelerindeki mîrî depolara konulurdu.¹⁴

Başta İstanbul olmak üzere memlekette herhangi bir darlık meydana gelmemesi için imparatorluk dâhilinde hububatın gerek ihracı gerekse imparatorluk içinde bir yerden başka bir yere taşınması ve satılması hükümetin iznine bağlanmıştı. Bu kapsamda taşradan hububat almak üzere giden gemi sahiplerinden, ellerinde padişahın

.....

8 BOA. C. BLD (*Cevdet Belediye*)-3110, 8 ZA 1102/05 Ağustos 1691.

9 BOA. Z. MD. 10, s. 337, Hk. 689.

10 BOA. C. BLD-1207, Uygulamanın sonraki dönemlerde de benzer olduğu yine belgelerden anlaşılmaktadır (bkz. BOA. C. BLD- 6015), BOA. C. BLD- 160.

11 Demirtaş, *Suç ve Ceza*, s. 177, Yücel Özkaya, “XVIII. Yüzyılda Osmanlı İmparatorluğunda Esnaf Sorunları” IX. TTKong. Kongreye Sunulan Bildiriler, Ankara 1988, s. 1042.

12 Deniz trafiği ile bağlantı, duruma göre kapan, ambar veya hane (un, zeytinyağı ve bal için kapan; buğday, odun, kumaş, arpa, saman ve tuz için ambar; deri, sebze ve meyve için hane) adları kullanılırdı (Robert Mantran, *XVII. Yüzyılın İkinci Yarısında İstanbul (Kurumsal, İktisadi, Toplumsal Tarih Denemesi)*, Cilt I, çev. Mehmet Ali Kılıçbay, Enver Özcan, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1990).

13 Mantran, *İstanbul-I*, s. 179.

14 “Kenti Doyurmak: İaşe”, *Dünya Kenti İstanbul*, İstanbul 1997, s. 139.

hük-m-ü şerifi olanlara zahire verilmesi ve *emr-i şerif* olmadan kimseye zahire aldırılmaması kararlaştırılmıştı¹⁵.

Madrabazların buğdayı götürdükleri yerlerdeki mevcut durumu gözeterek yine de fazla fiyata satmanın yollarını arayacakları bilindiğinden her ne olursa olsun malın başka yerlere götürülmesinin engellenmesi gerekirdi. Bu aşamada devreye giren uygulama, başka rotalara sapmalarının önüne geçmek üzere gemilere *hisar erleri* adı ile görevliler bindirilmesi şeklindeydi¹⁶. Zahire kaçakçılığına teşebbüs etmenin dâhi suç sayılarak çeşitli cezalara çarptırılacağı yönündeki karar da ayrı bir tedbirdi¹⁷. Böylece tüccar ve esnafın kaçakçılık yoluyla hububatı fazla fiyata satmasının önüne geçilmeye çalışılması yanında, başkentin darlık yaşamaması da nispeten temin edilebilmiştir.

Yukarıda sayılan örneklere çok sayıda ilave yapılması mümkündür. Ancak bütün çabalara ve tedbirlere rağmen İstanbul'un buğday ve un ihtiyacının temininde çeşitli istismarların meydana gelmesi tam olarak engellenememiştir. Bunun üzerine devlet ilgili kişilere çeşitli yaptırımlar uygulama yoluna giderek sistemi düzenli bir şekilde işletmeye gayret etmiştir.

Görülen usulsüzlükler:

İstanbul fırınlarının buğday ve un ihtiyacı dışarıdan temin edilmekteydi. Bu maksatla çeşitli düzenlemeler yapılmıştı. Normal şartlarda bir yerin buğday ihtiyacı karşılandıktan sonra artan ürünün İstanbul'a gönderilmesi kanun gereği idi. Bu kural bir şekilde yerine getirilse bile istismarlar tam olarak ortadan kalkmamıştır. Bu kapsamda bazı tüccarlar (bezigânlar) daha fazla kazanç elde etmek için İstanbul'a gönderilen ihtiyaç fazlası unu veya buğdayı, ilgili esnafa ulaşmadan pazarlarda, alışveriş yerleri ve çarşılarda fazla fiyata

.....

¹⁵ Lütfi Güçer, "XVI. Yüzyıl Sonlarında Osmanlı İmparatorluğu Dâhilinde Hububat Ticaretinin Tâbi Olduğu Kayıtlar", *İFM*den Ayrı Basım, C. 13, No. 1-4, İstanbul 1954, s. 1, Demirtaş, *Suç ve Ceza*, s. 175.

¹⁶ BOA. MD (*Mühimme Defteri*)-66, sh. 46, hk. 101, Güçer, "Hububat Ticaretinin Tâbi Olduğu Kayıtlar", s. 16, Mehmet Demirtaş, *Osmanlıda Fırıncılık 17. Yüzyıl*, Kitap Yayınevi, İstanbul 2008, s. 95.

¹⁷ BOA. C. ZB (*Zabtiye*)- 1036, 24 S 1184/19 Haziran 1770.

satarak haksız kazanç elde etmekteydiler. Taşradan temin edilen buğdayın, esnafa verilmeyip çarşılarda ve pazarlarda piyasaya sürülmesi sonucunda başkent için ayrılmış bulunan buğdayda beş bin kile açık meydana geldiği dönemler olmuştur¹⁸.

İstanbul istihkakı için taşrada ayrılmış olan buğdayın, fazla fiyatla satılması maksadıyla başka yerlere götürülmesi sıklıkla karşılaşılan bir durumdu. Bu konuda başta İstanbul olmak üzere memleketin zahire ihtiyacını karşılamakla görevli ve bu işi kendine meslek edinmiş olan esnafın veya tüccarın tavrı son derece önemliydi. Bu esnafın veya tüccarın herhangi bir olumsuz davranışı İstanbul'da zahire kıtlığına ve fiyatların artmasına yol açabileceği gibi sosyal bazı olayların baş göstermesine de sebep olabilirdi. Bu yüzden devlet bu esnafın ve tüccarın denetimine ve nizamın uygulanmasına büyük önem vermektedir. Buna rağmen bütün istismarların önüne geçilememiş ve söz konusu kişiler kanunların ve nizamın suç saydığı bazı yanlış işlere bulaşmışlardır. Bunlar daha fazla kazanç elde etmek için ellerindeki malı kaçak yollarla başka yerlere göndermek veya malın karaborsaya düşmesine sebep olacak hal ve hareketlerde bulunmak suretiyle çeşitli hileler yapmaktaydılar. Bu konu ile ilgili bir arşiv kaydında tüccarların, İstanbul dışında bir yere gönderilmesi yasak olan buğdayı şehre göndermek bahanesiyle *hufyeten* başka yerlere gönderdikleri ve bunun, halkın zararına yol açtığı gibi buğdayın fiyatını da yükselttiği dile getirilmiştir¹⁹.

Buğday ticaretinde en sık görülen usulsüzlük kaçakçılıktı. Kaçakçılık daha çok İstanbul için tahsis edilen buğdayda sözkonusu olmaktadır. Bu noktada yaşanan ilk yolsuzluklar, madrabazların buğdayı daha fazla fiyata satmak için İstanbul'a getirmek yerine başka yerlere götürerek satmaları şeklindeydi. Bu iş için çok çeşitli yöntemler ve buğday trafiğini değiştirmek üzere usuller uygulandığı görülmektedir. Bu tür istismarların, dolayısıyla İstanbul'da buğday sıkıntısı çekilmesinin önüne geçmek için Akdeniz taraflarına ve diğer dış memleketlere buğday gönderilmesi yasaklanmıştı. Bu konuya dair

•••••

18 BOA. C. BLD-2685, Evail-i L 1168/11-20 Temmuz 1755.

19 "Der-aliyyeme irsâl bahânesiyle hufyeten bazı mahallere i'tâları şüyû' ve tevâtür bulmağla bu takrîb ile ehl-i ırzın mu'âteb olacağı nümeyan ve hinta bahâsı ziyâde olmasına bâ'is olacağı". BOA. C. BLD-2685.

bir arşiv belgesinde, bazı buğday tacirlerinin İstanbul'a göndermeleri gereken buğdayı depoladıkları ve sonradan bunu “*kefereye*” verdikleri anlaşıldığından, “*kefereye*” tereke vermenin yasak olduğu vurgulanarak, Foça ve Novesin kadılarından, bu durumun önüne geçmeleri kesin bir emirle istenmişti.²⁰

1574 senesinde, Bergama kazası sahillerine yanaşan bazı gemiler, İstanbul'a götürmek bahanesi ile hububat almışlar, fakat İstanbul'a götürmek yerine meçhul bir yöne yönelmişlerdi. Hububatın bu şekilde kaçırılması İstanbul'da büyük bir sıkıntıya yol açmıştı.²¹ Yine 1676 (H. 1087) tarihli bir defterde, Hanya ve Girit taraflarından temin edilen buğdayın kaybolduğu ve böylece İstanbul'a ulaşmadığı bilgisi yer almaktadır.²² Buğday gemileri yüklerini Akdeniz'deki çeşitli limanlarda boşaltarak daha yüksek bir fiyata satmaktaydılar. Yukarıda sözü edilen defterin tetkikinden anlaşıldığına göre, kaybolan buğday Girit'teki Resmo, Butma, Ayavasıl ve Amazin kazalarında çeşitli şahıslara satılmıştı. Hanya'da kaybolan buğday miktarı ise 4.200 kile idi.²³

Buğday kaçakçılığının en yoğun yaşandığı dönemlerden, ülkede meydana gelen kıtlık zamanlarıydı. Hububat ihtiyacını dışarıdan karşılayan başkent İstanbul, bu sonuçtan en çok etkilenen yerlerin başında gelmekteydi. Çünkü böyle durumlarda daha yüksek bir fiyattan satma şansı bulan üretici ve tüccar malını, resmi fiyattan İstanbul'a göndermek yerine, kendi bölgesinde satmakta²⁴ hatta yurt dışına kaçak yollarla göndermekteydi. Madrabazlar, çoğu zaman limanlara yakın yerlerde büyük depolar tesis ederek, mahalli narhlara nazaran, % 20, bazen daha fazla bir fiyat vermek suretiyle, halktan aldıkları

.....

²⁰ BOA. MD-3, Hk. 1479, 27 ZA 967/19 Ağustos 1560, Ahmed Refik Altınay, “İstanbul'un Usul-i İaşe ve Ahval-ı Ticariyesi” s. 24, Orhan Kılıç, “Osmanlı Devleti'nde Meydana Gelen Kıtlıklar”, *Türkler-X*, Editörler: Hasan Celal Güzel, Kemel Çiçek, Salim Koca, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 2002, s. 723, Ziya Kazıcı, *Osmanlı'da Yerel Yönetim (İhtisab Müessesesi)*, Bilge Yayınları, İstanbul 2006, s. 138

²¹ Güçer, “Hububat Ticareti”, s.1.

²² BOA- MAD (*Maliyeden Müdevver Defter*)-15890.

²³ BOA- MAD-15890, s. 6.

²⁴ Daniel Goffman, *İzmir ve Levanten Dünyası (1550-1650)*, Çev. Ayşen Anadol, Neyyir Kalaycıoğlu, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 1995, s.16,

buğdayı bu depolara doldurduktan sonra “*Frenk Gemilerine*”²⁵ satmaktaydılar. Bu yüzden başkent İstanbul, böyle dönemlerde büyük sıkıntılara maruz kalmaktaydı. Oysa tacirler istihsal bölgelerinden satın aldıkları hububatı *doğruca İstanbul’a* götüreceklerine dair taahhütte buldukları gibi, yük alma iskelelerinde mahalli kadılar tarafından kendilerine bir suretleri İstanbul’a gönderilen vesikalar verilirdi. Bütün tedbirlere ve kaçakçılık için uygulanan ağır cezalara rağmen, tüccarlar fazla kazanç hırsı ile usulsüz yollara başvurmaktaydılar²⁶.

Buğday kaçakçılığı, iki yönlü bir etki yapmaktaydı. İstanbul’a buğday göndermekle mükellef yerin sıkıntı yaşamamasının yanı sıra, İstanbul’a götürülmesi gereken buğdayın başka yerlere götürülmesi aynı zamanda başkentte de buğday darlığına yol açmaktaydı. Bu arada köylü, devletin verdiği resmi fiyattan daha fazla bir fiyatla malını tüccara satmayı tercih edince vergi tahsilâtında da sorunlar yaşanmaktaydı.²⁷ Yine bu muhtekirler yüzünden İstanbul’a gönderilmesi gereken buğdayın sevkiyatında aksamalar meydana gelmekteydi. Bu durumdan en çok etkilenen esnaf, İstanbul’da halkın ekmek ihtiyacını karşılayan fırıncılardı²⁸. Devlet, bu malların İstanbul’a ulaşması için sık sık fermanlar çıkararak görevlileri ikaz ettiği halde bir türlü kaçakçılığın önüne geçememiştir²⁹.

Buğdayın bazı iskelelerden Anadolu’ya veya yurt dışına kaçırılması, bu iskelelere zahire mübayaası için gelen kapan tüccarları veya

.....

25 Mustafa Akdağ, *Türk Halkının Dirlik ve Düzenlik Kavgası, Celâli İsyânları*, Barış Yayınları, Ankara 1999, s. 74; Goffman, *Levanten Dünyası*, s.34.

26 Demirtaş, *Suç ve Ceza*, s. 177, 178, Güçer, “Hububat Ticareti”, s.16.

27 Kazıcı, *Yerel Yönetim*, s. 138, Güçer, “Hububat Ticareti”, s.1.

28 Konuyla ilgili bir hükümde, “ böyle kalır ise Âsitane-i Saadetim ahâlisinin zarûret ve müzayakalarına ba’is olacağı mukarrer olduğun bildürüp hâlâ Tekfurdağı ve sâir Boğaz Hisarlarına varınca vaki’ olan iskelelerde mevcut bulunana buğdaylar sefinelere tahmil ve Âsitane-i Saadetime nakil ve min ba’d Akdeniz’e buğday gitmemek üzere men’ olunmak babında...” denilerek İstanbul’a buğday gönderilen yerlerin yetkilileri ikaz edilmiş ve herhangi bir ihmalleri olması halinde şiddetle cezalandırılacakları bildirilmişti. Fi Evâhir-i R 1141/24 Kasım-02 Aralık 1728. Bkz. Ahmed Refik, *On İkinci Asr-ı Hicri’de İstanbul Hayatı (1689-1785)*, Enderun Kitabevi, İstanbul 1988, s. 102, 103.

29 Özkaya, *Osmanlı Toplum Yaşantısı*, s. 318, 319.

mübayaacıların aylarca buğday ve diğer zahireyi beklemelerine ve gemilerinin âtil durumda kalmasına sebep olmaktadır. Belgelerden, kaçakçılığın yapıldığı bu iskelelere “hırsız iskelesi” dendiğini anlamaktayız³⁰. Buna göre kaçakçılık öylesine yaygın bir hale gelmişti ki, bazı iskeleler zahire kaçakçılığı ile tanınacak hale gelmişlerdi. Gemi sahiplerinin aylar süren mağduriyetine ve buna bağlı olarak İstanbul’un darlık yaşamasına yol açmaktan, söz konusu madrabazların ve *hırsızların* herhangi bir mahcubiyet duymadıkları, benzer eylemlerinin defalarca tekrarlamış olmasından anlaşılmaktadır.

İstanbul’un beslenmesinde birinci derecede role sahip olan fırınların buğday ve un ihtiyacının karşılanması konusunda çeşitli sıkıntıların yaşandığı dönemlerden biri de, özellikle mahsulün kuraklık, çekirge istilâsı, kaçakçılık ve benzeri sebeplerle az olduğu zamanlardı. Nitekim bir arşiv belgesinde, İstanbul’da buğday sıkıntısının ciddi boyutlara vardığı belirtilerek, Eğriboz taraflarında mevcut buğdayın gemilere yüklenmesi ve bu gemilere görevli kişiler yerleştirilerek İstanbul’a gönderilmesi istenmişti.³¹ Böylece bir taraftan olağanüstü zamanlarda İstanbul dışından temin edilen unun saklanması veya tamamının gönderilmemesi gibi suçların işlendiğine dikkat çekilmiş, diğer taraftan istismarların önüne geçilerek düzen sağlanmaya çalışılmıştır³².

.....

30 Salih Aynural, *İstanbul Değirmenleri ve Fırınları, Zahire Ticareti (1740-1840)*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 2002, s. 42, Demirtaş, *Suç ve Ceza*, s. 182.

31 BOA. MD- 66, s. 46, Hk. 101.

32 Hükümde yer alan ifadeler durumun son derece kötü olduğunu ve şehirde büyük sıkıntıların yaşandığını göstermektedir. Bu sebeple emir, daha önce örneğine sıklıkla rastlanmayan bir üslupla kaleme alınmıştır. “...şöyle ki hakikat-i keyfiyet tarafınıza ifâde vü beyân olunmuşken böyle vakitte bu misillü emr-i ehemî mevâdd-ı sâireye kıyâs ile bulunan dakîki ketm ü ihfâ ve zâhire ihrâc ve irsâlinde betâ’ete ictisâr misillü hâlet vukû’a gelmek lâzım gelür ise mesâ’ib-i din ve mihen-i keşide olan İstanbul sekenesinin mazhar oldukları hasârdan fazla emr-i ta’ayyüşde dahi zarûrete giriftâr olmalarına sebep olduğunuz için bi-Rabbi’l-Ka’be tertîb-i cezânızda dakîka fevt olmaz âna göre hareket ve geceyi gündüze katarak ve hâb u râhatı nefsinize harâm ederek serî’an küllî dakîk erişdirmeğe ve bir taraftan ardını kesmeyüp peyderpey îsâl e bi’l-ittifâk ikdâm ile nefsinizi sıyânet eyleyesiz...”, BOA. C. BLD-6874, Evâsı-ı L 1196/29 Eylül-09 Ekim 1781.

Ticareti sıkı kayıtlara bağlanan buğday ve unu getiren gemilerin yanaşacakları iskeleler önceden belirlenirdi.³³ Navluncuların kendilerine ayrılan iskeleler dışındaki iskelelere yanaşmaları yasaktı. Buğday ve un İstanbul'a ulaştıktan sonra, eğer deniz yolu ile getirilmiş ise Haliç iskelelerinde, özellikle Eminönü'nde,³⁴ karayoluyla getirilmişse, Edirnekapı, Topkapı, Silivrikapı gibi sur kapılarından birinde sayılarak depolara doldurulurdu.³⁵ Ancak yine de bu konuda çeşitli istismarların yaşandığı görülmektedir. Yasağın ihlâl edilmesi şikâyetlere konu olurdu³⁶. Bir belgede, Unkapanı uncularının, bazı navluncuların kendi iskelelerine yanaştıkları yönündeki müracaatları yer almaktadır. İstanbul Kadısı'na yazılan hükümde, bu duruma engel olması istenmişti.³⁷ İstanbul fırıncılarının ihtiyaçlarını karşılamak üzere tüccar tarafından mübâyaa edilen buğday ve unun, Unkapanı dışında mahalle aralarında satılması nizama aykırıydı.³⁸ İstanbul'a getirilen buğdayın normalde Unkapanı'ndaki depolara teslim edilmesi gerekirdi.³⁹ Belgelerde "navluncu" olarak geçen bu tüccar buğdayı satın alıp kendi depolarına aktararak stoklamaktaydı.⁴⁰

Piyasada mal darlığına dolayısıyla ekmek sıkıntısına sebep olan bu türden faaliyetleri yürüten madrabazlar İstanbul'a gelen buğday veya unu ilgili yerlere tesliminden önce yolda karşılayıp fazla fiyata satın alır, mahzenlerde veya ambarlarda saklayarak, piyasada talebin artmasını bekler, fiyatların yükselmesi ile söz konusu malı piyasaya sürerdi. İstanbul'da karaborsacılık yapan kişilerin durumu ile ilgili olarak çeşitli arşiv kayıtlarına rastlamak mümkündür⁴¹. Haksız ka-

•••••

33 Braudel, *Akdeniz Dünyası – I*, s. 234.

34 "Kenti Doyurmak: İaşe", s.145.

35 Mübahat Kütükoğlu, "Osmanlı İktisadi Yapısı", *Osmanlı Devleti Tarihi – II*, Ed. Ekmeleddin İhsanoğlu, İstanbul 1999, s.569.

36 BOA, *KK- 2470*, 1092/1681-1682, s. 40.

37 BOA, *KK- 2470*, 1092/1681-1682, s. 40.

38 Osman Nuri Ergin, *Mecelle-i Umur-ı Belediye-I*, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları, No: 21, İstanbul 1995, s. 388.

39 Ahmed Refik, "İstanbul'un Usûl-i İaşe Ve Ahvâl-ı Ticariyesi", s. 25.

40 BOA. Z. *MD-10*, s. 70, Hk. 122,123.

41 İMŞSA. İK-24, vr. 69-a, 10 RA 1139/05 Kasım 1726, BOA. C. *BLD-2783*, BOA. C. *BLD-7000*, Evâil-i Ş 1209/21-28 Şubat 1795.

zancın en etkili yollarlarından biri olan bu faaliyetin önüne geçmek maksadıyla çeşitli tedbirler alındığı, ancak istismaların tam olarak giderilemediği bilinmektedir.

İstanbul'da navlunculuk yapan tüccarın bir bölümü yabancı-
lardan meydana gelmekteydi. Bunlar bir önceki yüzyılda olduğu gibi
XVII. yüzyılda da başkentin iaşesine yön vermeye devam etmişlerdi.
İstanbul ticaretinde söz sahibi olan bu tüccarlar, buğday kaçakçılığı⁴²
veya darlık dönemlerinde buğdayı stok edip fazla fiyata satmak, su-
retiyle,⁴³ İstanbul'da gıda maddelerinin fiyatlarında aşırı artışlar mey-
dana gelmesine zemin hazırlamaktaydılar. XVII. yüzyılın sonlarında
devletin ekonomik durumunda yaşanan gerileme yabancı tüccarın
piyasa üzerindeki etkisini daha da arttırmıştı⁴⁴.

İstanbul'da fiyatların artmasına yol açan başka bir mesele de
masrafların fiyatlara yansıtılmasıydı. Mesela başkente getirilecek olan
unun fiyatının, yerinde tespit edildiği bilinmektedir. Ancak bu fiyat
bir nevi “ham” olduğundan, Unkapanı'nda bu fiyata çeşitli ilaveler
yapılmaktaydı. Şöyle ki; “*İstanbul'un zahire borsası olan Unkapanı'nda
satış fiyatları, mahallinde tespit edilip bildirilmiş olan satın alma fiyat-
larına adet-i kadimeleri üzere nakliye ücreti ve her kileye insaf-ü itidal
dâhilinde 'faiz zammı' suretiyle hususi sermaye sahipleri (sefain ashabı)
ile fırıncılar arasında tekerrür*” ederdi. Ancak bazen fiyatlara yapılan
ilaveler *insaf-ü itidal* sınırlarını aşmakta ve halkı mağdur etmekteydi.⁴⁵
Vergi olmamakla birlikte, komisyoncu olarak görev yapan aracılardan
aldıkları paraların⁴⁶ da fiyatlara etkileri göz ardı edilmemelidir. Çoğu
Yahudi olan bu komisyoncular,⁴⁷ gayr-ı resmi kişiler oldukları halde
İstanbul'da etkin bir rol oynamaktaydılar. Bütün bu vergilerle ve mas-
raflarla, buğday veya unun maliyeti, fırıncının dükkânına ulaşınca

•••••

42 BOA, MAD - 15890. 1087 / 1676-1677.

43 *Evliya Çelebi Seyahatnamesi-I*, Cevdet Tab'ı, İstanbul 1314, s. 551.

44 Mantran, *İstanbul - II*, s. 210.

45 *T SMA*. E-5759, Güçer, “İstanbul'un İaşesi”, s. 403.

46 Halime Doğru, *XVIII. Yüzyıla Kadar Osmanlı Kentlerinin Sosyal ve Ekonomik Görüntüsü*, Eskişehir 1995, s. 172, Kazıcı, *Yerel Yönetim*, s. 138.

47 Ömer Lütfi Barkan, “XV. Asrın Sonunda Bazı Büyük Şehirlerde Eşya ve Yiyecek Fiyatlarının Tespit ve Teftişi Hususlarını Tanzim Eden Kanunlar”, *TVD - I*, Sayı. 5, İstanbul 1942, s. 330.

kadar bir hayli artmış olurdu. Resmi fiyatların düşük tutulması ülkede, özellikle otoritenin zayıf olduğu dönemlerde ve kıtlık yaşanan senelerde buğday kaçakçılığına yol açmıştır. Buğday tüccarı söz konusu ticaretten “*iyi kârlar*”⁴⁸ elde ettiği halde, daha fazla para kazanma hırsı ile usulsüzlükler yapmaya kalkışmıştır.

Yoğun bir mücadeleden ve tabir yerindeyse boğuşmadan sonra İstanbul’a hububat gönderilmesinde başarı sağlanması sorunu tam olarak çözememiştir. Bu aşamada malın kalitesizliği gündeme gelmekteydi. Normal şartlarda İstanbul’a gönderilecek buğdayın “*cümleden a’lâ ve münakkah (ayıklanmış, temizlenmiş) olup hıntanın dakiki dahi gâyet pâk olacağı zâhir ve âşikâr*” iken son zamanlarda Tekfurdağı taraflarından gönderilen buğday “*mahlût ve mağşûş*” olması devlete kalite konusunda hesap vermek mecburiyetinde olan fırıncı esnafını kara kara düşündürmekteydi. Bu sebeple fırıncı esnafı şehre gelen karışık ve kalitesiz buğdaya rağbet etmemekte ve buğdayın satışında büyük zorluklar meydana gelmekteydi. Bunun için Tekfurdağı ve o taraflardaki kazaların kadıları, naibleri ve zahire gönderilmesine memur Veli Haseki’ye yollanan bir hükümde, durum belirtildikten sonra, bundan böyle İstanbul’a gönderilecek buğdayın iyi ve temiz olmamasından, unun karışık olmasından kendilerinin sorumlu tutulacakları dile getirilmişti⁴⁹.

İstanbul’a “*mahlût ve mağşûş*” buğdayın getirildiği yer sadece Tekfurdağı değildi. Şehrin kapanına Tuna Nehri’nden ve Karadeniz’den buğday getiren tüccarların da ince ve temiz buğdaya dışarıdan

.....

48 Mantran, *İstanbul-I*, s. 170.

49 “... fimâ-ba’d ol tarafların buğday sâirlerinden a’lâ ve münakkah olduğu misillü dakiki dahi mahlût olmayup pâk ve musaffâ olması emrine her birleriniz mezîd-i sa’y ü ihtimâm eylemeniz fermânım olmağın işbu emr-i şerîfim ısdâr (boş) ile irsâl olunmuşdur imdi vusûlünde siz ki mûmâ-ileyhimsiz fimâ-ba’d ol havâlîde olan buğdayın a’lâ ve münakkah olduğu misillü dakiki dahi mahlût olmayup pâk ve musaffâ olmasına cümleniz bi’l-ittifâk mezîd-i sa’y ü ihtimâm eyleyesiz, şöyle ki bundan sonra dahi vech-i meşrûh üzere kapana vürûd eden dakik mahlût olmak lâzım gelür ise cümleniz mes’ûl ve mu’akab olacağınızı muhakkak ve mukarrer bilüp âna göre basîret üzere hareket ve hilâfindan be-gâyet hazer ve mücânebet eylemeniz bâbında fermân-ı âlîşânım sâdır olmuşdur”. BOA. C. BLD-4760, Evâhir-i Z 1169/16-25 Eylül 1756.

çeşitli bitkiler karıştırdıkları görülmekteydi. Bu eylem haksız kazanç elde etme düşüncesinin bir sonucu olmakla birlikte ağır bir suçtu⁵⁰. Kaliteli malın şehir dışına çıkarılmasına müsaade edilmemiş olması ise genel uygulamanın bir yansımasıydı. Başkentte tüketilen her malın kaliteli olmasına dikkat edilmişti. Özellikle İstanbul'un ekmek sıkıntısı çekmemesi için kaliteli buğday ticaretine büyük önem verilmiş, düzenlemeler buna göre yapılmıştı.

Buğday ticaretinde devlet, malın kalitesinin yanında gramajının da nizami olmasına azami özen göstermekteydi. Aksamaların önüne geçmek üzere bir nizam oluşturmuştur. Konuyla ilgili nizamnamelerde, "... *tahıl pazarında satılan buğday ve arpa ve hububat her ne ise samanlı ve kesmik olmaya, pâk ola ve tamam tutalar. Ve kile damgalı ola. Şöyle ki, eksiği buluna veyahut artık buluna muhkem haklarından geline*"⁵¹ denerek söz konusu aksamalar önlenmeye çalışılmıştı. Bu maksatla ağır müeyyidelerin uygulanması yoluna gidilmiştir.⁵²

Kaçakçılık başta olmak İstanbul'un buğday ve un ihtiyacının karşılanmasında meydana gelen ihlaller özellikle darlık dönemlerinde etkili olmaktadır. Gerek sıkıntının bir sonucu olarak ekmek bulamayan halkın tepkisi, gerekse normalin çok üzerine çıkan fiyatlar devlet görevlilerinin her an, adeta tetikte olmalarını gerektirmekteydi. Buğday temininden ve fiyat kontrollerinden sorumlu çeşitli görevliler vardı. Bunların başında, sadrazam, kadı, muhtesib veya esnaf loncaları mensupları gelmekteydi. Bunlar aynı zamanda fiyat tespitinde de görev almaktaydılar. *Öte yandan gümrüklerden vergilere, ürünün iskeleye indirilmesinden dağıtımına kadar tüm süreçten doğrudan saray (devlet) adına sorumlu olan eminler de vardı*⁵³.

Hububat ticareti ile ilişkisi olan devlet görevlilerinin zaman zaman usulsüzlükler yaptıkları olmuştur. Bu usulsüz davranışlar daha çok tüccarla menfaat karşılığı işbirliği yapmak veya haksız yere tüccardan para almak şeklinde gerçekleşmiştir. Devlet otoritesinin

.....

50 BOA. C. BLD-1183.

51 Ergin, *Mecelle-I*, s. 398.

52 TSMA. E-5759, Mantran, *İstanbul - I*, s. 314.

53 Demirtaş, *Suç ve Ceza*, s. 259, 260, "Kenti Doyurmak: İaşe", *Dünya Kenti İstanbul*, s. 145.

gevşediği dönemlerde daha sık görülen bu tür istismarlar şikâyet konusu olmuş ve hükümet duruma müdahale etmiştir. Yenice Kadısı'nın, İstanbul'a zahire getiren gemilerden haksız yere beş bin akçe para alması gemicilerin müracaatına sebep olmuş ve kadıdan, gemicilerden alınan paraların iade edilmesi istenmişti:⁵⁴ “*Yenice Kadısına hüküm ki; İstanbul zahiresiyçün bazı gemiler taht-ı kazanda zahire aldıklarında sen mezkurların zahire vermek bahanesiyle beş bin akçelerin alup zulm eylediğin i'lam olundu. İmdi İstanbul'da zahire ehemmi-i mühimmattandır. Zahire getiren gemilerin ol vecihle akçeleri alunduğuna rıza-i şerifim yokdur. Buyurdum ki; vusul buldukda mezkurların ne mikdar akçelerin almış isen taallül etmeyüp bi-kusur veresin.*” şeklindeki hüküm, devletin İstanbul zahiresine verdiği önemi göstermektedir. Bunda, aynı zamanda sistemin iyi bir şekilde işlenmesini sağlama düşüncesinin de önemli bir rol oynadığı görülmektedir.

Uygulanan yaptırımlar

Ceza bir suçun karşılığı olan müeyyidenin adıdır. Buna göre Osmanlı esnafı, işlediği suçlardan dolayı çeşitli müeyyidelere tabi tutulmuştur. Osmanlı hukukunda esnafı ilgilendiren cezaları çeşitli bölümlere ayırmak mümkündür. Buna göre, bedenî cezalar başlığı altında idam, kat-ı uzv (uzvun kesilmesi) ve celdeyi (dayak) sayabiliriz. Malî cezalar ise dükkân kapatma ve para cezalarıydı. Hapis, sürgün, prangabend (zincire vurma) ve kürek cezasını, hürriyeti bağlayıcı cezalar olarak ele almak mümkündür. Manevi cezalar ise, tevbih yani suçlunun takdir edilmesi, azarlanması ya da nasihat yoluyla ikaz edilmesi ile teşhir edilmesi şeklindeki cezalardı⁵⁵. Esnaf temsilcilerinin çeşitli hafif cezalar verme yetkisi olmakla birlikte Osmanlı Devleti'nde esnafın işlediği suçlara genellikle mahkemeler bakmakta, gerektiğinde çeşitli cezalar vermekteydi. Yargılama usulü açısından; şer'îye mahkemelerinin yetki alanı, hem Müslümanları hem de

.....

54 BOA. MD-73, Hk. 482, 1003 – 1594-1595.

55 Ekrem Buğra Ekinci, *Osmanlı Hukuku Adalet ve Mülk*, Arı Sanat Yayınları, İstanbul 2008, s. 329, 330.

Mehmet Akman, *Osmanlı Devleti'nde Ceza Yargılaması*, Eren Yayınları, İstanbul 2004, s. 338-343.

gayrimüslimleri kapsamaktaydı. Bu durum esnafı da bir bütün olarak kuşatmıştı. Şer'î ve örfî davaların görüldüğü ve faslolunduğu yere, mahkeme veya meclis-i şer' denilmekteydi⁵⁶. Adı geçen mahkemeler ülkede yaşayan her vatandaşın cezaî ve hukukî davalarına bakmakla yükümlüydü. Dinî nitelikte olan aile hukuku ile ilgili davalarda, gayrimüslimler şer'îyye mahkemesine gidebildiği gibi cemaat mahkemesine de başvurabilirdi⁵⁷.

Başkentte buğday ve un sıkıntısının önüne geçmek, özellikle darlık zamanlarında önemli meselelerden birisiydi. Hükümetin bu durumlardaki uygulamalarından biri taşradan ihtiyaç miktarı kadar buğday veya un temin etmek için başta kadılar olmak üzere yerel yöneticilere emirler göndermesi olmuştu. 1617 (H. 1026) tarihli bir belgede İstanbul'da un sıkıntısı yaşandığını, sıkıntının önüne geçebilmek amacıyla Yalakabad (Yalova) kazasındaki değirmenlerde öğütülen unların İstanbul'a gönderilmesi istendiği halde bu işlemin gerçekleşmediği ve söz konusu değirmenlerdeki unların derhal İstanbul'a gönderilmesi Yalakabad kadısından istenmişti.⁵⁸ Bu türden tedbirler sıkıntıyı geçici olarak ortadan kaldırsa bile soruna kesin bir çözüm getirememiştir. Dolayısıyla hükümet daha kalıcı bir çare bulmak amacıyla ağır cezalar uygulama yoluna gitmiştir.⁵⁹ Çoğu zaman hububat taşıyan gemilere görevli adamlar (hisar erleri) yerleştirerek⁶⁰ gemilerin başka limanlara yönelmelerine engel olmaya çalışmış veya donanmaya bağlı gemilere, kaçakçılığa başvuran tahıl yüklü ticaret gemilerini izleyip, yakaladıktan sonra onları İstanbul'a getirme emri vermiştir.⁶¹

İstanbul'un beslenme ihtiyaçlarını temin etmekle mükellef esnaf ve tüccarın daha ilk aşamada çeşitli suçlara bulaştıkları ve diğer cezalarla birlikte müsadere cezasına da çarptırıldıkları görülmektedir.

•••••

56 Halil İnalçık, "Mahkeme", *İA*, VII, s. 149, Mehmet Akif Aydın, "Mahkeme", *DİA-27*, İstanbul 2003, s. 342.

57 Rahmi Tekin, İstanbul'da *Gayrimüslimlerin Gündelik Yaşamı*, Atıf Yayınları, Ankara 2014, s. 239.

58 BOA. MD- 82, Hk. 151 (218), 1026/1617-1618.

59 Güçer, "Hububat Ticareti", s. 16.

60 BOA. MD-66, s. 46, Hk. 101.

61 Mantran, *İstanbul - I*, s. 177.

Çünkü başkentini zahiresini temin etmekle görevli esnaf ve tüccarın sorumlulukları oldukça önemli ve fazlaydı. Devletin büyük bir ciddiyetle takip ettiği bu faaliyetlerde herhangi bir aksama meydana gelmemesi için bu alanda çalışan her kesimden kişinin görevini iyi yapması zarureti vardı. Yine de bu konuda sıklıkla ihlâller meydana gelmişti. Bu ihlâllerin en yaygını, İstanbul'a getirilmesi gereken zahirenin, fazla para kazanma hırsıyla başka yerlere götürülmesiydi. Bütün ikazlara rağmen sonuç alınmadığında bu işle ilgili esnaf ve tüccara bir ceza verilmesi mecburiyeti ortaya çıkmaktaydı. Gemi reislerine bu sebeple verilen cezalardan biri gemilerine devlet tarafından el konulması ve mallarının müsadere edilmesiydi. Bu konuda belgelerde çeşitli kayıtlar mevcuttur. 1740 tarihli bir belgede, işleyiş ayrıntılı bir şekilde anlatıldıktan sonra, "...*Kapan-ı Dakik'a getirüp Anadolu taraflarına ve âhar mahallere götürmeyüp ve kapan tezkiresiyle avdet ve tekrar vardıkda tezkiresini irâe etmek vechile şerâit-i kaviiyye revâtıb-ı müstahkemeye bend ve rapt ve hilâfi üzre hareketi zâhir olanların sefineleri ve malları mîrîden zaptolunduğundan gayri sefine reisinin muhkem haklarından gelineceği...*" belirtilerek, gemi ile birlikte malın da müsadere edilmesinin yapılan bir uygulama olduğu vurgulanmıştır⁶². Yine deniz taşımacılığında önemli bir yere sahip olan kayıkçıların da benzer cezalarla karşı karşıya kaldıkları söylenebilir. Çeşitli iskelelerde kayıkçı esnafının arasına karışarak kefilsiz olarak çalışan kayıkçıların aldıkları cezalardan biri kayıklarına el konularak kefilli kayıkçılara satılmasıydı⁶³.

Müsadere cezasının verildiği durumlardan biri de kaçak malların yakalandığı zamanlardı. Özellikle İstanbul'a getirilmesi gereken zahirenin daha çok para kazanmak amacıyla dışarıya götürülerek yabancı tüccarlara fazla fiyata satılması önemli bir suç olmakla birlikte çokça görülen bir yolsuzluktu. Böyle zamanlarda zahireyi satan esnaftan parası geri alınarak yabancı tüccarlara iade edildikten sonra, zahireye de devlet tarafından el konulurdu. Yine gemileriyle İstanbul'a zahire getirmekle görevli tüccarın mala yabancı maddeler

.....
62 Ergin, *MUB-II*, s. 743.

63 Cengiz Orhonlu, "Osmanlı Türkleri Devrinde İstanbul'da Kayıkçılık ve Kayık İşletmeciliği", *İÜTD-XVI*, Sayı: 21, İstanbul 1966, s. 115.

katmasından dolayı gemisi Tersane-i Âmirede bağlanırdı⁶⁴. Geçici olduğu anlaşılan bu ve benzeri cezalarla zahire kaçakçılığına ve hileli mal satma işine bulaşan esnafın caydırılmasına çalışılırdı.

Esnafın faaliyete başlaması ve devam ettirmesi için kefalet uygulamasının yapıldığı bilinmektedir. Esnafın kendisinin işlediği suçlardan kefilleri de etkilenmekteydi. Bu konuya dair bir arşiv kaydında önemli bilgiler yer almaktadır. Tuna'dan aldıkları zahireyi İstanbul'a getirmeleri gerekirken Anadolu taraflarına götürüp satan ve İstanbul'da müzâyakaya sebebiyet veren tüccarın kefillerinin durumu dikkate değerdir. Esnaf nizamına ve esnaflık ahlakına aykırı bu suçun cezasını kefiller çekmişti. Alınan kararlar, söz konusu kişilerin hapsedilmesi için emir sadır olmuş, ancak onlar henüz yakalanamadıkları için, kendilerine kefil olan altı kişinin, suçlular tutuluncaya kadar Seddülbahr Kalesi'ne kalebend olunmaları için Çavuşbaşı Hamza ile kale dizdarına emir verilmişti⁶⁵. Dolayısıyla İstanbul fırınlarının buğday ve un ihtiyacının karşılanmasına engel teşkil eden suçları işleyen kişilere hapis, sürgün, kalebednlik, prangabedlik gibi cezaların sıklıkla uygulandığı söylenebilir.

Sonuç

Osmanlı Devleti, başkent İstanbul'un beslenmesine her dönemde özel bir ilgi göstermiş, bunun, devletin huzurunun devamı bakımından önem arz ettiğinin farkında olarak davranmıştır. Bu sebeple devlet İstanbul merkezli bir tarım politikası benimsemiştir. Buna rağmen şehrin kendi kendine yetmesi mümkün olmamıştır. Başkent İstanbul'un buğday ve un ihtiyacının tamamına yakını İstanbul dışından karşılanmıştır. Ancak ihtiyaçların karşılanması esnasında çeşitli istismarların meydana gelmesi engellenememiştir. Bu kapsamda taşradan temin edilen buğday ve unun şehre ulaştırılmayıp başka yerlere götürüldüğü, hatta yabancı memleketlere satıldığı görülmektedir. İstanbul'un buğday ihtiyacını temin etmekle mükellef tüccar veya esnaf, daha fazla para kazanma hırsıyla hareket ederek taşradan satın aldığı malı daha fazla fiyata satmak üzere kaçakçılık

.....

64 Aynural, *İstanbul Değirmenleri*, s. 41, 48.

65 BOA. C. BLD-4424, Evasıt-1 M 1174/23 Ağustos 01 Eylül 1760.

ve karaborsa gibi kanunsuz işlere tevessül etmekte ve şehrin darlık yaşamasına sebep olmaktadır. Özellikle mahsulün çeşitli sebeplerle az olduğu senelerde buğday sıkıntısı çok etkili olmuştur. Ticareti sıkı kayıtlara bağlanan buğdayı taşıyan gemilerin, İstanbul'a ulaştıktan sonra kendileri için ayrılmış bulunan iskelelere yanaşmaları ve malı ilgili esnafa teslim etmeleri mecburiydi. Ancak bazen Madrabaz veya navluncu adı verilen tüccar bu kurallara riayet etmeyip başka iskelelere yanaşmakta, malı depolara doldurarak saklamakta, fiyatların yükselmesini müteakip piyasaya sürmekteydi. Bu durumda malın fiyatı arttığı gibi, İstanbul'da buğday sıkıntısı da meydana gelmekteydi. Adı geçen tüccarın başka bir yolsuzluğu da malın içine yabancı maddeler katarak kalitesini bozmaktı. Nizama aykırı bu durum İstanbul fırıncılarını oldukça mağdur bir duruma düşürmekteydi.

Buğday ve un konusunda meydana gelen ihlaller fırıncı esnafının yanı sıra İstanbul halkını da mağdur etmekteydi. Devlet bu durumun önüne geçmek için bir müeyyide sistemi oluşturmuştur. Bu kapsamda İstanbul fırınlarının ihtiyacı olan hububatın temininde-ticaretinde usulsüzlük yapanlara çeşitli cezalar verilmesi öngörülmekteydi. İstismarın tekrarı daha ağır cezalar gerektirmekteydi. Hapis, sürgün, kalebendlik cezası, kürek cezası gibi yaptırımlara rağmen, İstanbul fırınlarının buğday ve un ihtiyacının temininde zaman zaman sıkıntılar yaşanmasının önüne tam anlamıyla geçilemediği görülmektedir.